

PERSSCHOUW

NOG EEN BELANGRIJK STUK
OMTRENT DE KERK.

In een vorig nummer van „De Reformatie” publiceerde ik de eindredactie van de bekende stellingen omtrent de kerk, welke indertijd door Prof. Schilder in „De Reformatie” werden bekend gemaakt.

In mijn bezit is nog een belangrijk document waarin over de kerk het een en ander wordt gezegd.

Aan dit stuk is een historie verbonden. Toen in 1942 de leerspraken door de Synode aan de kerken waren geschonken, was daar niets bij dat over de kerk handelde. De synode had over de kerk geen uitspraken gedaan, maar besloot een aantal deputaten te benoemen om zich met de vragen, die omtrent de kerk gerezen waren, bezig te houden en omtrent hun arbeid aan een volgende synode rapport uit te brengen. Tot die deputaten behoorde ook ondergetekende. Deze deputaten hebben een paar maal vergaderd, maar zijn niet zover gekomen, dat ze een rapport bij de synode konden indienen. Voor het zover was werden ze namelijk afgedankt. Blijkbaar was de synode toch wel een beetje bang voor de leerspraken geworden.

Door deze deputaten werd in één van hun eerste vergaderingen besloten aan enkele predikanten en hoogleraren, welke zich met het vraagstuk der kerk hadden beziggehouden, te verzoeken, hun oordeel over wat de belijdenis omtrent de kerk leert, mee te delen. O.a. werd dit ook aan Ds W. H. v. d. Vegt van Goes gevraagd. Hij zond toen het stuk in dat hier volgt. Omdat Ds v. d. Vegt geen bezwaar had tegen publicatie en het deputaatschap niet meer bestaat, neem ik de vrijheid het hier af te laten drukken.

Het is de moeite meer dan waard het grondig te bestuderen!

I. De Nederlandsche Geloofsbelijdenis kent m.i. slechts één ware Kerk: de Kerk der Reformatie.

II. Verder kent ze nog andere „kerken”, maar daardoor ontstaat geen pluriformiteit, „aangezien dat alle secten, die heden ten dage in de wereld zijn, zich met den naam Kerk bedekken”.

III. Tegenover de ware Kerk staat de valsche,

I

Dat de N.G.E. de situatie zoo eenvoudig ziet kan men ook afleiden uit de belijdenisuitspraak: deze twee kerken zijn lichtelijk te onderscheiden.

Wie de pluriformiteitsgedachte voorstaat ziet de situatie veel ingewikkelder en komt uiteraard tot een tegenovergestelde conclusie: maar dit lichtelijk is voor ons zoo licht niet (K. Dijk, Heraut, no. 3942).

De Reformatoren volgden de oude Kerk, Cyprianus-Augustinus: Eén God, één Christus, één geloof, één volk, één Kerk. Indien de Kerk éénig is is ze één. In Christus.

Calvijn verklaarde, dat wanneer meer dan één kerk aanvaard wordt, de eenheid van het lichaam van Christus verscheurd wordt. De Kerk is de eene, eenige bruid. Zoo gebruikt hij ook het beeld van Cyprianus: een tak van den boom gescheurd sterft.

Luther zegt eveneens, dat hij slechts één Kerk kent. Waar de eenheid verbroken wordt is het zeker, dat niet beide deelen de ware Kerk kunnen zijn, één ervan is van den duivel.

Het bestaan van de Zwitsersche Reformatie naast de Luthersche en Calvinistische bracht niet tot een pluriformiteitsleer, Integendeel.

Dit is het gevoelen van Calvijnkenners als Doumergue, Kuiper en Rutgers. De eerste zegt: de drie Reformatoren zijn het volmaakt eens op dit essentiële punt: de onderscheiding in twee kerken: ware en valsche. De tweede schreef: Op gatzelfde standpunt van de absolute eenheid der zichtbare Kerk plaatsten zich aanvankelijk alle Reformatoren. De derde verklaarde, dat Calvijn altijd gestreden heeft tegen allen, die de kerk als het ware in afdelingen wilden laten uiteenvallen.

II

De eenheid der Kerk is een eenheid in het ware geloof. Daar er geen eenheid in het geloof kan zijn of er moet een eenheid zijn van leer en prediking, kan men de eenheid der Kerk niet beperken tot de mystieke eenheid, onderling een arcaea communio. Ze veronderstelt het institutionele karakter der Kerk.

Dit is dan niet iets toekomstigs, maar primair. Het voornaamste kenmerk van de geïnstitueerde Kerk, de prediking, noemt de Reformatie de ziel der Kerk, die aan het lichaam het leven geeft.

Ook hier zet de Reformatie de lijn der oude Kerk eenvoudig voort. Cyprianus en Augustinus zoeken de eenheid der Kerk in verbondenheid aan de herders, die onder den eenigen Opperherder de kudde door hun herderlijken dienst bijeenhouden.

Hoe sterk de Reformatoren aanvankelijk den nadruk legden op de organisme-gedachte, later brachten zij het institutionele karakter van de Kerk al meer naar voren. Zoo zegt Luther, dat de Kerk daar is waar de kansel en het doopvont staan. De Kerk is de plaats waar men het Woord Gods hoort en het herderambt is. En Calvijn zegt evenzoo: Waar de verkondiging van de hemelsche leer niet weerklinkt, waar niet gepredikt wordt, kan men niet van Kerk spreken: wij worden niet anders wedergeboren tot het eeuwige leven dan door den dienst en het ambt der Kerk. Bij de belijdenis-uitspraak: buiten de Kerk geen zaligheid heeft de Reformatie stellig ook hieraan gedacht.

Wie zich van de wettige ambtsdragers afscheidde maakte zich aan schismavorming schuldig, zoo hij een nieuwe kerkgemeenschap stichtte. Vandaar, dat de Reformatoren zich zoo fel tegen het verwijt van schis-

versmij. N.V., Arnhem, 1947) ten opzichte van dit aan het liberalisme verweten individualisme als volgt: „Het individualisme bestaat sinds lang niet meer; in Nederland met zijn gematigter liberalisme heeft het zelfs nooit ten volle bestaan” (Blz. 31). Een soortgelijk geluid kan men ook beluisteren in het reeds genoemde Rapport van de Plancommissie van de P.v.d.A. „De Weg naar vrijheid” wanneer daar op bl. 94 van de ondernemingswereld, die toch algemeen als nogal sterk liberalistisch gezind bekend staat, verklaard wordt: „Was het aanvankelijk vooral de arbeidersbeweging, welke de strijd voerde tegen de fabrieksmisère, sinds een dertigtal jaren is men echter óók van ondernemerszijde meer aandacht gaan wijden aan de menselijke factor in de bedrijven” (blz. 94). Het zij men nu deze woorden opvatte als een zuivering van de ondernemersstand van de blaam van liberalistisch individualisme en egoïsme of als een alsnog aangebrachte correctie op menige, zwaar geladen philippica tegen het liberalisme uit de socialistische hoek, men doet o.i. ook zó aan de liberalistische tegenstander nog niet voldoende recht. Men behoeft slechts de naam te noemen van ondernemers als Van Marken en Stork om te bewijzen, dat reeds veel vroeger dan de periode van de laatste dertig jaren er invloedrijke liberale ondernemers waren, aan wie sociaal gevoel niet kon worden ontzegd. Bepaalt men zich tot het eigen land, dan zal men hebben te erkennen, dat wij onze eerste sociale wet, de Kinder-Wet, danken aan het initiatief en het wetsvoorstel van de jong-liberaal Van Houten. Onder de adressen, die naar aanleiding van het wetsvoorstel Van Houten bij de Tweede Kamer toen binnenkwamen, was er ook de adhaesiebetuiging van de glasfabrikanten. Dat was in 1874. Kijkt men naar een land als Engeland, omdat daar wat men wel „de industriële revolutie” noemt in het begin der 19e eeuw een aanvang nam en van de industriële landen van Europa daar het snelst en het meest ingrijpend tot ontwikkeling kwam, dan ziet men ook daar hoe in 1833 reeds de wet op de arbeid van jeugdigen beneden de 18 jaar, welke jeugdarbeid tot een groot sociaal kwaad uitgebreid was, dit kwaad wettelijk gaat beteugelen, in 1847 wordt de vrouwenarbeid ingekort tot 10 uur en in 1850 reeds wordt in de Engelse textielindustrie de bekende Engelse Zaterdag ingevoerd, waardoor het arbeidsleven een geheel ander aanzien kreeg. Bij dat alles speelden de arbeiders een passieve rol. Zoals J. Brugmans opmerkt in zijn „De Arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw”, werden deze sociale verbeteringen uitgedacht en bepleit toen de arbeidende klasse zelf „nog geheel in de dut was”. In Engeland was het de liberale minister Gladstone, die blijk gaf, open oog te hebben voor de sociale noden van zijn tijd. Het is historisch niet vol te houden, dat men het liberalisme, bepaalde extremiteiten daargelaten, verwijt, dat het a-sociaal zou zijn ingesteld geweest. Wanneer men dit doet, ziet men voorbij, dat het liberalisme in de Franse Revolutie zijn oorsprong vond. Het is de liberaal, Mr P. W. A. Cort van der Linden, die deze oorsprong in 1886 aanwees in zijn „Richting en beleid der liberale partij” toen hij schreef: „De liberale partij op het vasteland van Europa is voortgekomen uit de Franse revolutie”. Weliswaar maakt Fruin bezwaar tegen deze stelling, Thorbecke daarentegen is bereid zich te baseren op de beweging van 1789 (vgl. Dr K. van der Mandele, Het Liberalisme in Nederland, blz. 168).

Leven en denken waren van de dienst van God losgemaakt. Men poneerde, dat men name het natuurrecht een van God onafhankelijk gegeven was, in navolging van Hugo de Groot, die in zijn „De jure belli ac pacis”, Prolegomena 11, had betoogd: „al moesten wij aannemen, wat zonder heiligschennis niet aangenomen kan worden, dat er geen God was, toch zou het natuurrecht bestaan”.

Het optreden van het liberalisme, niet alleen van het staatkundig liberalisme, maar ook van het economisch liberalisme, is vrucht van de „verlichting” of het „rationalisme” uit de 18e eeuw. En was het niet juist deze geestelijke, revolutionaire beweging, die naast de leuzen van gelijkheid en vrijheid ook die der broederschap aanhief? Het was evenwel de broederschap van het van God en Zijn dienst gemanicpeerde, ontwortelde leven. Daar ligt ons eigen principiële bezwaar tegen het liberalisme en zijn door ons erkende sociale activiteit.

Wanneer wij in het voorgaande bepaalde onbillijke kritiek op het liberalisme hebben afgewezen, dan geschiedde dit stellig niet, omdat wij voorbij zouden zien de grote geestelijke en ook maatschappelijke schade met name aan de arbeidende klasse en dan wel de armsten en minst ontwikkelde onder hen in de eerste tientallen der 19e eeuw toegebracht. Het beeld, dat uit die tijd tot ons komt van het arbeidsleven in de industrie is daarvoor in veel opzichten te ontstellend. Het gaat hier evenwel om de juiste waardering van deze onloochenbare, droevige verschijnselen. Deze kwamen namelijk niet voort uit gebrek aan gemeenschapszin, zij waren uitvloeisel van het liberalistisch vrijheidsbeginsel. In de plaats van de onderworpenheid aan Gods Woord en Wet, gegeven het feit, dat men onafhankelijk wenste te zijn, „zonder aanbeveling of steun te zoeken bij Bijbel of Kerk” (Dr K. v. d. Mandele: Het Liberalisme in Nederland, blz. 168), meende de mens, die in de grote Revolutie uit de 18e eeuw de banden, die hem aan Bijbel en Kerk

bonden, verbroken had, de rechten van de mens, zijn vrijheidsrechten te kunnen proclameren en zijn mogelijkheid om voor het leven der mensheid juist een grote toekomst van verbondenheid in broederschap te kunnen ontsluiten. Deze vrijheid der liberalen wilde dus brengen het welzijn voor allen. Doch juist daarin faalde dit stelsel jammerlijk. Van de „vrijheid” der grote arbeidende klasse kwam niets terecht, gebogen als zij ging onder de drukkende lasten van armoede en werkeloosheid. Men wist de bittere pil van de schrijnendste armoede alleen te vergulden door een armenzorg, die de ergste verwaarlozing van het lot van de naaste alleen iets kon verzachten, maar in geen deele afgewassen was tegen haar immense taak. Ik denk hier aan hetgeen het echtpaar Hammond berichtte betreffende de toestand van de arbeiders in Ringmer en omliggende dorpen, die op een vergadering de volgende resolutie opmaakten: „Wij, de arbeiders van Ringmer en omliggende dorpen, die sedert langen tijd de zwaarste ontberingen en de vernederendste behandeling met grote lijdzaamheid en geduld verdragen hebben in de hoop, dat met verloop van tijd de omstandigheden een verbetering van onze toestand zouden brengen..... wij hebben deze manier van een massale bijeenkomst te baat genomen om onze grieven op een vredelievende, rustige en ordelijke wijze bekend te maken en hulp te vragen..... al wat wij vragen is een verhoging van onze lonen tot dat peil, dat wij in staat zijn onszelf en onze gezinnen de aller-noodzakelijkste levensmiddelen te verschaffen, zonder gedwongen te zijn naar de armmeester te gaan, die tenslotte een vreemde in onze gemeenschap is” (aangehaald in „De zedelijke waardering van de arbeid in het Industrialisme, Dr A. van Biemen, uitgave van Gorcum, Assen, blz. 98).

Ook al willen wij gaarne erkennen, dat de ontwikkeling van de industriële revolutie, de enorme uitbreiding der machinale productie, moeilijk anders dan door een aanvankelijk zeer onevenwichtige en onevenredige ontplooiing der krachten en met geweldige verschuivingen gepaard kon gaan, en dat het voorts verklaarbaar is, hoe de sociale voorzieningen niet terstond gelijke tred konden houden met deze technische ontwikkeling, het feit, dat de liberalist economisch en staatkundig meende te kunnen bouwen op zijn principe van vrijheid, welke vrijheid geen grenzen kende, en zich derhalve ongebreideld wilde ontwikkelen, dat bracht aan het licht, dat men de waarlijk christelijke vrijheid had verspeeld in de roes van de vrijheid, die de menselijke rede zou brengen, naar men dacht. Zo moest ook deze leuze van de broederschap in haar verwerkelijking jammerlijk falen, leed de gemeenschap in de arbeid hier schipbreuk op de scherpe klip van het leven, dat het zonder God meende te kunnen stellen om de rechten van de mens veilig te gaan stellen in deze wereld.

P. GROEN.

Baekbespreking

B. Jongeling, „Tusschen twee reformaties, de worsteling van Professor Mr D. P. D. Fabius om bewaring van het toebetrouwde pand”. — Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes, 1952.

In overeenstemming met de bestaande gewoonte moge ik zelf de verschijning van dit geschrift hier melden.

Fabius en zijn arbeid hebben in de laatste jaren hoe langer hoe meer de aandacht getrokken. Tijdens zijn leven is Fabius steeds min of meer opzij geschoven, maar zijn betekenis, ook voor onze tijd, wordt al meer beseft. Dit boek, dat voor het grootste deel geschreven is in het eeuwjaar van Fabius' geboorte (1951), wil hiervan een getuigenis zijn en wil voorts dit besef wakker roepen en verlevendigen. Het biedt daartoe een inleiding op en 'n bloemlezing uit Fabius' geschriften, zodat de lezer inzicht krijgt in Fabius' gedachten en in de door hem gevoerde strijd.

Het boek bevat vijf hoofdstukken, welke titels alle ontleend zijn aan geschriften van Fabius. Het eerste hoofdstuk *V o o r h e e n e n T h a n s* spreekt over Fabius' leven en tijd; het tweede hoofdstuk behandelt het *K e r k e l i j k L e v e n*; het derde hoofdstuk houdt zich bezig met *S t a a t s r e c h t e n P o l i t i e k*; het vierde hoofdstuk is gewijd aan *S o c i a l e V r a a g s t u k k e n*; het vijfde hoofdstuk voert als titel *V o l k e n r e c h t*.

Toen Fabius inging in het publieke leven was aan de gang en begon vruchten af te werpen de worsteling om reformatie, door Groen van Prinsterer in de vorige eeuw gevoerd. En toen hij stierf, was, na een tijdperk van al verder voortschrijdend verval, opnieuw een reformatiebeweging ontloken. Fabius heeft in de tijd van verval steeds geworfeld om bewaring van het toebetrouwde pand. En zo heeft hij, gestaag en getrouw arbeidend, geleefd tussen twee reformaties. Daarmee is de titel van het boek verklaard.

Het zal mij een vreugde zijn, wanneer dit boek mag meewerken aan verdieping van het historisch en reformatiebesef.

De uitgeefster zorgde voor een eenvoudig, maar keurig gewaad. B. J.

de eerste ver-
n:
f 1.50; C. v. L.
N. te R. f 2.50;
te B. f 1.—; N.
B. te C. f 5.—;
f 5.40; B. G. te
D. f 2.—. Totaal
proep reeds ge-
gaarne voor dit
P. GROEN
redikanten van
ld op Dinsdag
rafgaande aan
30 uur.
van het Ker-
anthropomorphe
t adres anders
dste adres op-
het Bestuur:
DRNBOS, secr.
r 't Orgelfonds
lam. P. D.
Locher in het
West-Indone-
kerk voor meer
d hun kerkelijk
de leidinggeven-
t, wijl zulks de
a de rollen om-
ben het heft in
nde gemeenten
zelfstandigheid
kerk geschaad
idering wekken
senheid najagen
gemeenschappen.
nstitutionaire een-
e op 't kussen
e van Indonesië,
, in de Rooms-
test, in de Ned.
is, door de ges-
et „non possu-
ht. P. D.
AAL LEVEN
arbeid
marxistisch),
in Protestants
a a l. Mogelijk
de artikel wel
vraagteken ge-
van ons arti-
t, waar wij de
d ook aanwe-
arxisme, maar
uit deze en de
nneer men het
menigeen aan
rwijt, dat men
t tot het libe-
aal en zo sterk
k in zijn nieu-
en ook moge
getwijfeld zijn
moeten wegen,
ich gericht al-
voor ogen zou
lag zou hebben
pelijke in het
tening van het
afschildert, dat
de maxime zou
gards voor de
e leiding, zijn
maximale wel-
van de Orde
van het libe-
ij uitbrengt in
„Sociaal Eco-
laterus” Uitge-